

A SARMIZEGETUSAI MITHRÆUM.

IRTA

KIRÁLY PÁL.

A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat elnöksége 1881 tavaszán, bizottságának egyik vidéken lakó tagja, Nemes Sámuel hátszegi járásbíró ur által értesülvén a várhelyi (Sarmizegetusa) archæologiai leletről, elrendelé annak megvásárlását a társulati múzeum javára. — A lelet kizárólag a Mithra cultus emlékeiből állott. A társulat elnöksége később helyszíni szemlét tartván s meggyőződván, hogy a terület megváltása a tovább kutatás érdekében elkerülhetlenül szükséges, szerződésre lépett az oláh telektulajdonossal és az ásatás végrehajtásával a dévai m. kir. állami főreáliskola igazgatóját Téglás Gábor urat s engem bízott meg. A munkát 1882 július 5-kén kezdtük meg és tíz napig folytattuk szakadatlanul Fiorellinek horizontalisan ásató módszerét követve, hogy megtaláljunk, megmentsünk minden parányi darabot. — Kutatásainkat gazdag eredmény jutalmazá.

A relieftöredékek s egyéb emlékek száma midőn ásatásaink eredményét is elhelyeztük a társulati múzeumba 250—260-ra emelkedett. Oly tömeg, milyent a legszerencsésebb véletlen sem juttatott még eddig egyetlen kutató kezébe sem, és a társulat elnöksége engem bízott meg a leletek ismertetésével, földolgozásával, azon óhajttással, hogy majdan a kész munka kiadása érdekében forduljak a Magy. Tud. Akadémiához.

1882 őszen Torma Károly egyetemi tanár úr, archæologiánk eme kiváló tekintélye tudományos körüton lévén, megtekinté az akkor még igen kezdetleges állapotban lévő dévai múzeumot is és áttanulmányozá a leleteket epigraphiai szempontból. Tanulmányának eredményét az Archæologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich című folyóirat 1882-ik évi VI-ik füzetében tette közzé, közölve egyúttal a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat nagytudományú elnökének, a Magy. Tud. Akadémia tiszteleti tagja gróf Kuun Géza úrnak a 72-ik számú ara votíván előforduló Nabarza Istennévről írt s a Keresztény Magvető 1882 január-februári füzetében megjelent «Nabarza Istennévről» című értekezésének kivonatát is.

Gróf Kuun Géza úr eme essay-je, Torma Károly egyetemi tanár úr epigraphicus közlései, s a hirlapok értesítései fölkeltvén a tudományos világ figyelmét, dr. Benndorf Ottó a bécsi tudományegyetem nagytekintélyű tanára, ki Torma Károly úr révén már előbb is értesült a sarmizegetusai ásatás gazdag eredményéről, a nemzeti múzeum nagytudományú igazgatója Pulszky Ferencz úr meghívására és kalauzolása mellett, készséggel érkezett Dévára, vizsgálat alá veendő a domborműveket. (1883 május.) Kíséretében voltak segédje Studniczka Ferencz és egy rajzoló.

Dr. Benndorf látható meglepetéssel szemlélte az emlékek nagy tömegét, és azonnal hozzáfogván az általam már megkezdett rendezéshez, háromnapig szakadatlan munka után befejezé azt. De a gyors munka még Benndorfot a nagy szakértőt is tévedésekbe sodorta, különösen ásványtaniakba, melyeket azóta a folytonos tanulmányozás közben, alkalmam nyílt tisztelettel helyreigazíthatnom.

Studniczka az expeditió eredményét az «Archæologisch-epigraphische Mittheilungen aus

Oesterreich» 1882- és 1884-iki évfolyamaiban közli. Studniczka dr. Benndorf távozta után még folytatá néhány napig tanulmányait, rajzolgatva szorgalmasan s aztán távozott ő is, hogy Bécsben saját jegyzetei alapján írja meg tanulmányát. Tévedéseivel — az «Archæologiai Értesítő» 1885-ik évi harmadik számában már rectificálván azokat — most nem foglalkozom.

A hunyadmegyei történeti és régészeti társulat elnöksége 1883 augusztusában elrendelvén az ásások tovább folytatását, tisztelt barátom Téglás Gábor igazgató úrral augusztus 14-ikétől kezdve Sarmizegetusában tizenkét napot tölténk folytonos munkával, újból gazdag leletekkel gyarapítván a dévai múzeumot. Leleteinket azonban véglegesen — súlyos szembajom által akadályoztatva, csak 1884 nyarán rendezhetém és most az alábbiakban számolok azokról.

De mielőtt ezt tenném, nem mulaszthatom el legőszintébb köszönetem nyilvánítását mindazoknak, kik lehetővé tették e munka létrejöttét. Mindenek fölött a hunyadmegyei történeti és régészeti társulatot illeti meg az, mely nem kimélve semmi költséget, járt kezemre mindenben és tudós orientálistánkat gróf Kuun Géza urat, ki reávelt egészen más irányú tanulmányaim félbeszakítására, ki folyton buzdított, hogy lépjek az előttem oly idegen archæologia terére, és ki munka közben soha meg nem szünt tudománya rengeteg tárházának kincseivel támogatni. Hasonló köszönettel tartozom Szilágyi Sándor úrnak, ki készséggel nyitá meg előttem az egyetemi könyvtárt és szolgáltatá át a szükséges könyveket, földolgozott tudományos anyagot, készséggel szerevezve meg mindent, még a külföldi nagy gyűjteményekből is. — Öszinte hálával tartozom dr. Hampel József nemzeti múzeumi régiségtár őr és egyetemi tanár úrnak is, ki szintén a legnagyobb előzékenységgel teljesíté minden kérésemet, ha a rendelkezése alatt álló könyvtárhoz fordultam. Utoljára, de nem mint utolsónak, fejezem ki legőszintébb köszönetemet Téglás Gábor barátomnak, ki soha sem szünt meg egy pillanatra sem tanácsaival, szóval és tettel, barátságával, hivatalos befolyásával segítségemre lenni. Végül szives köszönet ifjú barátimnak Lázár Zoltán mérnök úrnak, kitől az I—III., és Holitska Imre úrnak, kitől a IV—VI. táblák csinos rajzai származnak.

Déván, 1885. július 13-án.

K.